

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

серія

РОМАНО-ГЕРМАНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ

Випуск 3

Ужгород, 1996

Зміст:

Бабидорич В.	Футуральні репрезентативи в сучасній англійській мові	5
Бендзар Б.	Естетичні проблеми осмислення окремих історичних подій і фактів у романі Ю.Брізана "Семестр змарнованого часу": міфи і реальність	7
Гвоздяк О. Полянська Л.	Німецькі запозичення в українській говірці долини ріки Віола (Ужгородщина)	10
Гудманян А.	Передача англійських і німецьких топонімів українською мовою (на матеріалі географічних мап)	13
Гуменюк Г., Кишко О.	Актуалізація категорії підтексту в романі Джона Фаулза "Деніел Мартін"	17
Есенова Е.	Адаптація англійських запозичень в сучасній українській мові та деякі питання міжмовних відносин: стан проблеми	21
Ладченко М., Стеців І.	Особливості німецьких казок с.Шенборн Мукачівського району	24
Мамедов Ф., Ващук Св.	Роль метафори в реалізації головної теми роману Дж. Голсуорсі	27
Мочар О.	Ситуації позачасовості дії в сучасній англійській мові (функціонально-семантичний аналіз)	30
Полюжин М.	Розвиток ономасіологічної категорії заперечення у смисловій структурі англійських префіксів	33
Почепецька Т.	Незакінчене висловлювання: номінативні та прагматичні аспекти	40
Рошко М.	Релігійні мотиви в романі В.Голдінга "Володар мух"	43
Фабіан М.	Слово у мові та словнику	47
Цапулич Л.	Демінутивні форми як засоби вираження емоційності у національних варіантах і територіальних говірках німецької мови	49
Шпонтак В., Пономарьова М	Соціолінгвістичний аспект вивчення англійських власних назв (на прикладі прізвищ та назв вулиць)	52
Полковський В.	Семантика прикметника: "ЗА" і "ПРОТИ"	55

Отже, підтекст має велике значення в сприйнятті основної ідеї, в інтерпретації тексту роману. Наше дослідження підтверджує думку, що підтекст не має якихось своїх засобів вираження. Підтекст у Фаулза в даному творі досягається в основному традиційними, але інколи і оригінальними засобами: повтор, порушення темпорального континуума, ретроспективна переоцінка контекстів та деталей, використання специфічних фраз та алюзій.

РЕЗЮМЕ

Стаття посвячена проблемі восприяття літературно-художественного тексту, аналізується роман "Даниел Мартин" сучасного англійського письменника Джона Фаулза, який зарекомендував себе як серйозний інтелектуальний письменник, сторонник філософії гуманізму. В статті розглядаються мовні фактори формування підтекста в романі, причому під терміном "підтекст" розуміється прихований непрямий висказаний зміст тексту.

Проблема, розглядається в статті, стала особливо актуальною в останнє час, коли підвищилися вимоги до освіти уважливому читачу і розумінню художественного тексту.

АДАПТАЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ТА ДЕЯКІ ПИТАННЯ МІЖМОВНИХ ВІДНОСИН : СТАН ПРОБЛЕМИ

Еріка ЕСЕНОВА

За останні десятиріччя значно розширилися соціальні, політичні, економічні, наукові та культурні зв'язки між народами світу. Цей процес не міг не вплинути на розвиток мов різних народів. У зв'язку з цим лексичний склад різних мов поповнився і дедалі інтенсивніше поповнюється запозиченнями. Не є виключенням і українська мова. Своєрідним "чемпіоном" серед мов світу, що є джерелами запозичень, є англійська мова. Її роль в сучасному світі, в розвитку процесів обміну науково-технічною інформацією можна порівняти тільки з роллю латинської мови в епоху середньовіччя. Англійська мова є своєрідною "латинню сучасності", оскільки такої кількості запозичень мовам світу не давала жодна мова, окрім латинської і, можливо, грецької.

Запозичення активно включаються в лексичні системи різних мов і відносяться до різних сфер життя. Особливо бурхливо відбувається процес запозичення термінів різних галузей науки та техніки. Спостерігається також своєрідний "бум" у запозиченні загальноживаної лексики, а також лексики, що виражає поняття культури мови-джерела. Кому в сучасній Україні невідомі слова: спонсор, менеджер, відеокліп, шоу, укенд, хепі-енд, плейер, ковбой, диск-жокей, йогурт, карате, офіс, джип та інші?

У зв'язку з величезною кількістю запозичень що надходять в українську мову, перед мовознавцями постала важлива і невирішена проблема: вивчення особливостей її фонетично-орфографічної, лексичної, граматичної та семантичної адаптації в мові-реципієнті. Ця проблема тісно пов'язана із загальними

проблемами мовних контактів та мовної інтерференції, що вивчалися В.Ю.Розенцвейгом /1972, 1975/. Теоретичні аспекти передачі запозичень в мові-реципієнті, зокрема проблеми практичної транскрипції, розглядалися А.В.Суперанською /1962, 1968, 1971, 1972, 1978/.

Більше ніж в українській мові проблеми передачі англіцизмів вивчалися в російській мові. Дослідники розглядали різні аспекти проблеми адаптації англіцизмів, як власних назв, так і апелювальної лексики: В.М.Арістова /1963, 1978, 1980/, В.Ю.Мартинек /1974, 1975/, В.І.Кузнецова /1960, 1965/, Л.П.Крисін /1968/, Т.К.Єлізова /1978/, Л.Н.Сорокіна /1980, 1986, 1988/, С.А.Беляєва /1984/, Г.Г.Тімофєєва /1988, 1991, 1992/, І.А.Воронова /1989, 1991/, З.С.Логінова /1978/, А.П.Ляшенко /1975/, В.Н.Матюшонок /1983/, Г.Г.Тремасова /1991/, Є.В.Ларіонова /1993/.

Англійська мова, як відомо, є джерелом запозичень майже всіх європейських та багатьох неєвропейських мов. Один з найвидатніших сучасних мовознавців світу проф. Р.Філіпович на протязі останніх десятиріч ретельно вивчав вплив англійської мови на мови світу. Він став автором мовного проекту "Англійський елемент в європейських мовах", що передбачав вивчення впливу англійських запозичень на мови Європи та укладення двомовних та багатомовних словників англіцизмів в різних європейських мовах. Над цим проектом працювали багато видатних сучасних лінгвістів, і на матеріалі англіцизмів деяких європейських мов вдалося досягти значних успіхів.

Проблеми адаптації англіцизмів в окремих європейських мовах є в центрі уваги мовознавців. Англіцизми у французькій мові вивчались Є.А.Гутманом /1962, 1968/, І.Карсавіною /1962/, А.М.Рочняк /1968/, М.К.Брагіною /1969/, К.Л.Єгоровою /1971, 1976/, А.І. Чередниченком /1980/, М.Лефевром /1987/, Є.Д.Федченком /1990/, Т.Н.Гейко /1993/. Проблеми англіцизмів в німецькій мові привернули увагу О.І.Дмитровської /1966, 1968, 1969, 1973/ та А.І.Смецького /1991/. В скандинавських мовах, зокрема в шведській, англіцизми вивчались А.Г.Герингом /1976/, А.Юксті /1990/. Англіцизми в іспанській мові розглядав В.С.Виноградов /1987/, в латиській — Ю.Н.Балдунчікс /1983/, естонській - Й.Айно /1971/, болгарській — А.Данчев /1981/, сербо-хорватській — Р.Філіпович /1974/, японській — І.Шапіро /1973/.

Величезна кількість англіцизмів запозичується також українською мовою. Окремі аспекти їх адаптації та функціонування вивчалися мовознавцями. Зокрема, етимологічна ідентифікація англіцизмів розглядалася Я.А.Голдованським /1981, 1983, 1985/. Фонографічна адаптація антропонімів в українській мові вивчалася А.Г.Гудманяном /1988, 1990, 1992/, а топонімів — В.І.Мозговим /1979/, /1986/. Проблеми словотвору на базі англіцизмів розглядала С.Ю.Рижикова /1976, 1980/. Але якщо по проблемах фонографічної адаптації англійських власних назв є декілька фундаментальних досліджень, то розгляд цієї проблеми на базі апелювальної лексики обмежується в основному невеликою кількістю журнальних публікацій.

Англійська мова внаслідок мовних контактів сама інтенсивно поповнюється запозиченнями. Кількість запозичень з кожної окремої мови в англійську, звичайно, не можна порівняти з величезною кількістю слів, що вона дає іншим мовам. Однак розширення контактів між англійськими державами та іншими країнами світу дає підстави передбачати, що цей процес буде неухильно зростати. Загальні проблеми запозичень із вітчизняних мов в системі англійської мови розглядав В.П.Секірін /1964, 1975/. Дослідженням французьких запозичень

в англійській мові займалися А.В.Ядова /1959/, Н.Н.Килимова /1959/, М.В.Брофман /1960/, І.М.Крейн /1965/, Н.В.Іщенко /1980/, Т.І.Черемсіна /1980/, німецьких — М.С.Коробова /1967/, скандинавських та італійських — Ю.А.Завгороднєв /1980, 1987/, іспанських — Т.А.Вакульчик /1977/, турецьких — Р.М.Бутіна /1971/, індійських — Г.Н.Карпова /1972/ та Ж.П.Плечко /1985/:

Вплинули на лексику англійської мови також російська та українська мови. Російські запозичення в англійській мові вивчали В.І.Фадєєв /1969/, Л.О.Пономаренко /1961, 1972, 1980/, Н.С.Шумова /1982, 1984, 1989/. Проблеми передачі українських власних назв/антропонімів і топонімів/ на англійську мову розглядали Б.М.Ажнюк /1993/ та І.В.Корунець /1993/. Багато праць присвятив вивченню українсько-англійських міжмовних відносин та інтерференції цих двох мовних систем Ю.О.Жлуктенко /1964, 1967, 1990/.

Розглянемо дещо детальніше проблеми фонетично-орфографічної передачі англіцизмів в українській апелятивній лексиці. Вона є надзвичайно важливою, оскільки для того, щоб правильно вимовляти, писати та відміняти англіцизми, необхідне знання їх норм та принципів. За останні роки фонетико-орфографічний рівень засвоєння запозичень став самостійним аспектом вивчення іншомовної лексики. Цей новий напрямок в дослідженні запозичень був відкритий В.М.Арістовою /1966/. Отже, орфографія англіцизмів — це оригінальна багатопланова система, основу якої, як і в орфографії слів мови-реципієнта, представляють певні принципи, але це інші принципи, і на цих принципах базуються не орфографічні правила, а способи передачі запозичених слів в мові-реципієнті, які реалізуються за допомогою системи графічних і фонемно-графічних відповідностей мови-джерела та мови-реципієнта /Тимофєєва, 1992, с.4/.

Більшість дослідників погоджуються, що існують чотири основні способи ведення письмової форми запозиченого слова в текст мови-реципієнта: трансплантація, транслітерація, практична транскрипція, трансфонування. В основі трансплантації — графічний принцип механічного перенесення графем лексичної одиниці з однієї в іншу /Тимофєєва, 1992, с.12/. Наприклад: Авіаквитки знаходяться в "Royal Express Limited"; Фірма "Optimus" зустріла цей рік вдало; Вони стверджують про здобуття титулу "brand name" на нашому ринку.

В транслітерації основним є також графічний принцип, на якому побудована умовна система графічних англо-українських відповідностей, що використовуються при введенні англіцизма в мову-реципієнт: **бар (bar)**, **лівер (liver)**, **дог (dog)**, **блістер (blister)**, **лумп (lump)**. Спосіб практичної транскрипції являє собою своєрідний компроміс між транслітерацією та транскрипцією, він фіксує на письмі звукову оболонку іншомовного слова: **сингл (single)**, **менеджмент (management)**, **бридж (brige)**, **бос (boss)**, **слайд (slide)**. В зв'язку з недосконалістю практичної транскрипції В.М.Арістова /1978/ визначає новий спосіб введення англіцизму в текст мови-реципієнта — трансфонування. На відміну від способу практичної транскрипції, в основі якого декілька принципів, в основі трансфонування лише фонетичний принцип — фіксація на письмі вимови англійського слова.

Отже, спектр проблем, пов'язаних з адаптацією англіцизмів в системі української мови, досить широкий. Більшість з цих проблем є надзвичайно актуальними в сучасному мовознавстві і чекають на вирішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аристова В.М. Англо-русские языковые контакты (англицизмы в русском языке). — Л., 1978. — 151 с.
2. Суперанская А.В. Теоретические основы практической транскрипции. — М., 1978. — 284 с.
3. Тимофеева Г.Г. Английские заимствования в русском языке (фонетико-орфографическая ассимиляция). — АДД.-СПб., 1992. — 30 с.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена некоторым проблемам адаптации англицизмов в украинском языке. Рассматриваются некоторые экстралингвистические причины заимствования англицизмов в европейские языки. Дается обзор литературы по проблемам англо-украинских языковых контактов. Рассматриваются некоторые теоретические проблемы фонетико-орфографической ассимиляции англицизмов в украинском языке.

ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКИХ КАЗОК В с.ШЕНБОРН МУКАЧІВСЬКОГО РАЙОНУ.

Мирослава ЛАДЧЕНКО, Іванна СТЕЦІВ

Казка — один з видів усної народної творчості. До сюжету казок звертались письменники у всі часи. В останні століття казка відіграє в літературі все більшу та важливішу роль, оскільки багаторазово опрацьовувалася. Але народна казка належить до розповідного жанру, вона була цікавим об'єктом дослідження, починаючи ще з минулих століть.

Першою збіркою німецьких народних казок були казки братів Грім у 1812—1814 р. [2, 120] Казка ніколи не стане старомодною. Вона нагромадила в собі знання та досвід багатьох поколінь. [1; 28]

Казки відносяться до давніх традицій кожного народу. Це стосується також і німців, які живуть у різних місцях Закарпаття, на землі з мальовничими горами, чудовими лісами та долинами. Поряд з народними піснями, традиціями та звичаями казка посідає важливе місце в народній творчості німців.

У селі Шенборн літературна казка розповідається на німецькій говірці. Стиль оповідання дає можливість прослідкувати особливості не лише казки, та її інтерпретацій, а й говірки в цілому.

Усього у селі Шенборн було зібрано 11 казок, з яких три в двох інтерпретаціях, що представляє для нас особливий інтерес. Матеріал збирався як від старшого, так і від молодшого покоління місцевих жителів. Казки були записані на магнітофон, опрацьовані, перекладені на літературну мову та затранскрибовані на говірці. Зібрані казки не можна віднести до якогось певного виду класифікації. Більшість з них — це казки про чародійство. Це такі, як, наприклад, [trae'pivli] "Drei Burschen", ['a'madla 'vnt 'a'pivla] "Ein Mädchen und